

GUIA DOCENT
PREHISTÒRIA GENERAL

Coordinació: MAS VÉLEZ, BÁRBARA

Any acadèmic 2023-24

Informació general de l'assignatura

Denominació	PREHISTÒRIA GENERAL		
Codi	100064		
Semestre d'impartició	1R Q(SEMESTRE) AVALUACIÓ CONTINUADA		
Caràcter	Grau/Màster	Curs	Caràcter
	Grau en Història	1	TRONCAL/BÀSICA
Modalitat	Presencial		
Nombre de crèdits assignatura (ECTS)	6		
Tipus d'activitat, crèdits i grups	Tipus d'activitat	PRAULA	TEORIA
	Nombre de crèdits	3	3
	Nombre de grups	1	1
Coordinació	MAS VÉLEZ, BÁRBARA		
Departament/s	GEOGRAFIA, HISTÒRIA I HISTÒRIA DE L'ART		
Distribució càrrega docent entre la classe presencial i el treball autònom de l'estudiant	44 hores presencials a l'aula 16 hores presencials fora de l'aula 90 hores de treball autònom		
Informació important sobre tractament de dades	Consulteu aquest enllaç per a més informació.		
Idioma/es d'impartició	Català Altres idiomes: Anglès i Castellà (lectures)		
Distribució de crèdits	3 crèdits teòrics 3 crèdits pràctics		

Professor/a (s/es)	Adreça electrònica professor/a (s/es)	Crèdits impartits pel professorat	Horari de tutoria/lloc
MAS VÉLEZ, BÁRBARA	barbara.mas86@gmail.com	6	

Informació complementària de l'assignatura

- Descripció: estudi dels principals processos històrics durant la Prehistòria des d'una perspectiva universal
- Els objectius d'aquesta assignatura són extensos, ja que cal tenir en compte que per bona part de l'alumnat aquest serà l'únic contacte amb aquesta disciplina al llarg de la seva carrera universitària. Per això ha de complementar uns continguts suficientment generals com per a què aquells i aquelles estudiants que no prossegueixin estudis relacionats amb la prehistòria tinguin un coneixement dels processos més rellevants, i que els que s'interessin específicament en Prehistòria i/o Arqueologia aconseguixin unes bases a partir les quals prosseguir la seva formació.
- Des del punt de vista dels continguts pretén:
  - Presentar una visió àmplia de la Prehistòria en els seus diferents camps.
  - Proporcionar un panorama, general, i en la mesura del possible complet, dels processos de canvi històric que van tenir lloc des de l'aparició dels humans fins a l'establiment de les societats productores d'aliments.
  - Introduir l'alumnat en les fonts i mètodes de la Prehistòria.
- Des del punt de vista de les competències i habilitats:
- Utilització aplicada de les TIC: interrelació entre la professora i els alumnes, eines de treball de l'assignatura.
- Incentivar la lectura, de manera que la irrupció de les noves tecnologies en l'ensenyament superior no comporti el desús i l'oblit de les pràctiques tradicionals de consulta bibliogràfica.
- Treballar les capacitats d'expressió escrita, la capacitat de síntesi, l'estructuració dels continguts del missatge, la transmissió d'idees, etc...
- Aconseguir que l'alumnat adquireixi una terminologia bàsica en Prehistòria, que sàpiga expressar-se amb la precisió requerida en l'àmbit d'aquesta Ciència, essent capaç de raonar en termes científics.

Objectius acadèmics de l'assignatura

Objectius formatius
O.1. Proporcionar un panorama general, dels processos de canvi històric que van tenir lloc des de l'aparició dels humans fins a l'establiment de les societats productores d'aliments i l'origen de les desigualtats socials.
O.2. Conèixer de primera mà els materials i jaciments arqueològics prehistòrics
O.3 . Incentivar la lectura i el raonament crític
O.4. Treballar les capacitats d'expressió escrita i oral, la capacitat de síntesi, l'estructuració dels continguts del missatge, la transmissió d'idees, etc...

Competències

Competències
Coneixement detallat d'un període específic del passat de la Humanitat
Capacitat d'anàlisi i de síntesi
Comunicació oral i escrita en llengua nativa

Continguts fonamentals de l'assignatura

En aquesta assignatura s'aborda el primer poblament humà, l'evolució de les societats caçadores i recol·lectores i l'aparició de les societats agrícoles. Per a l'ordenació de la matèria s'utilitza l'eix vertical de la seqüència cronològica tradicional, compaginant-lo amb la necessària visió horitzontal de les cultures, quant a la seva distribució i relacions. S'incideix constantment, a més, en aspectes metodològics de l'arqueologia prehistòrica que permetin entendre a l'alumnat les fonts de coneixement de les que es disposa per aquest període històric.

El temari està estructurat en quatre blocs de continguts que ocupen aproximadament un quart cadascun del calendari del quadrimestre. Les classes magistrals i les diverses activitats i treballs es reparteixen de manera equilibrada entre els blocs.

Bloc 1.- Hominització i expansió dels humans

Tema 1.- El procés d'hominització a l'Àfrica. Mecanismes i agents

Tema 2.- Els primers humans

Tema 3.- El Quaternari i el gènere *Homo* sp.

Bloc 2. - Desenvolupament de les comunitats humanes caçadores-recol·lectores: Europa

Tema 4.- Les primeres comunitats humanes a Europa: el Paleolític Inferior

Tema 5.- Adaptacions, comportaments i declivi d'*Homo neanderthalensis*: el Paleolític Mitjà

Tema 6.- L'expansió d'*Homo sapiens*: el Paleolític Superior

Tema 7.- Les primeres manifestacions simbòliques: l'art paleolític

Tema 8.- Transicions i transformacions: Epipaleolític i Mesolític

Bloc 3.- Les primeres comunitats agràries i productores: el Neolític

Tema 9.- L'inici de l'agricultura i la ramaderia en el Pròxim Orient

Tema 10.- El procés de neolitització d'Europa

Tema 11.- El fenomen del megalitisme europeu

Bloc 4.- Les societats emergents: la Protohistòria

Tema 12.- Cap a la complexitat: les primeres societats metal·lúrgiques (V-II mil·lennis aC)

Tema 13.- Les societats europees a l'alba de la Història: L'edat del ferro al primer mil·lenni aC

Eixos metodològics de l'assignatura

HP aula: hores de classe presencial a l'aula **HP fora aula:** hores presencials de pràctiques fora de l'aula

HNP autònomes: hores de treball autònom de l'alumnat

activitat	CODIFICACIÓ / descripció / tipologia TPD	o*	G*	HP aula	HP fora aula	HNP autònomes
Classe magistral	Vegeu temari i cronograma	O.1	1	35		10
Seminaris (S)	S1: Bloc 1 i 2 – Visionat i debat sobre el documental "Out of the Cradle: The Origins of Humanity" (2018) S2: Bloc 3 - Debat lectura Yuval Noah Harari "El frau més gran de la història"	O.1 O.3 O.4	1	2 1		4
Pràctiques (P)	P: Activitat pràctiques	O.2	1	8		11
Treballs (T)	T1 : Lectura 1	O.1 O.2 O.3 O.4	1			20

Tutories (Tut)	Tut 1: general sobre l'organització de l'assignatura Tut 2: referida a T i AV Tut 3: referida a T i AV	O.1 O.4	1	1 1 1		1 1
Altres (AA)	AA1: Visita jaciments arqueològics (a determinar) AA2: Visita al Museu d'Arqueologia de Catalunya	O.1 O.2 O.3	1		16	
Avaluació (AV)	AV1: Examen dels Blocs 1 + 2 (comentari text + preguntes): 2h AV2: Examen dels Blocs 3 + 4 (comentari text + preguntes): 2h AV3: Presentació oral en grups (10 minuts) sobre l'article científic "The Myth of man the Hunter: women's contribution to the hunt across ethnographic contexts" (Anderson et al., 2023)	O.1 O.4	1	2 2 1		55
TOTAL				44	16	90

O: Objectiu. G: número de grups implicats en l'activitat.

Pla de desenvolupament de l'assignatura

CRONOGRAMA ORIENTATIU	Dilluns			Dimarts		Sortides
			Temari		Temari	
1 13 setembre	1			1	Presentació	
2 18-19 setembre	2	2	BLOC 1: Hominització i expansió dels humans T1.El procés d'hominització a l'Àfrica: Mecanismes i agents	3	T1. El procés d'hominització a l'Àfrica: Mecanismes i agents	
3 25-26 setembre	3	4	T2 Els primers humans	5	T2. Els primers humans	
4 2-3 octubre	4	6	T3. El Quaternari i el gènere <i>Homo</i> sp.	7	T3. El Quaternari i el gènere <i>Homo</i> sp.	
5 9-10 octubre	5	8	BLOC 2: Desenvolupament de les comunitats humanes caçadores-recol·lectores: Europa T4. Les primeres comunitats humanes a Europa: el Paleolític Inferior	9	T5. Adaptacions, comportaments i declivi d' <i>Homo neanderthalensis</i> : el Paleolític Mitjà	
6 16-17 octubre	6	10	T5. Adaptacions, comportaments i declivi d' <i>Homo neanderthalensis</i> : el Paleolític Mitjà	11	T6. L'expansió d' <i>Homo sapiens</i> : el Paleolític Superior	
7 23-24 octubre	7	12	T6. L'expansió d' <i>Homo sapiens</i> : el Paleolític Superior	13	T7. Les primeres manifestacions simbòliques: l'art paleolític	25/10 MAC- Barcelona
8 30-31 octubre	8	14	T8. Transicions i transformacions: Epipaleolític i Mesolític		T8. Transicions i transformacions: Epipaleolític i Mesolític	
9 6-7 novembre	9	15	Examen Blocs 1 i 2	16	BLOC 3: Les primeres comunitats agràries i productores: el Neolític T9. L'inici de l'agricultura i la ramaderia en el Pròxim Orient	
10 13-14 novembre	10	17	T9. L'inici de l'agricultura i la ramaderia en el Pròxim Orient	18	T9. L'inici de l'agricultura i la ramaderia en el Pròxim Orient	
11 20-21 novembre	11	19	T10. El procés de neolitització d'Europa	20	T10. El procés de neolitització d'Europa	

12 27-28 novembre	12	21	T11. El fenomen del megalitisme europeu	22	T11. El fenomen del megalitisme europeu	29/11 Minferri - Vilars
13 4-5 desembre	13	23	BLOC 4: Les societats emergents: la protohistòria T12. Cap a la complexitat: les primeres societats metal·lúrgiques (V-II mil·lenni aC)		T12. Cap a la complexitat: les primeres societats metal·lúrgiques (V-II mil·lenni aC)	
14 11-12 desembre	14	24	T13. Les societats europees a l'alba de la Història: el primer mil·lenni aC	25	T13. Les societats europees a l'alba de la Història: el primer mil·lenni aC	
15 18-19 desembre	15	26	T13. Les societats europees a l'alba de la Història: el primer mil·lenni aC	27	Exposició oral en grup	
15 gener			Examen Blocs 3 i 4			
29 gener			Activitat de recuperació			

Sistema d'avaluació

mecanismes d'avaluació	codificació / descripció-criteris / tipologia TPD	observacions	O*	Activitat	%*
Participació (As)		Participació a classe i en les activitats			10
Taller d'avaluació (TA) (Examen)	TA 1: examen dels Blocs 1 i 2 Data: 7/11/2022 TA 2: examen dels Blocs 3 i 4 Data: 16/1/2023	Prova escrita consistent en dos comentaris de text (un per cada bloc, entre dos a escollir) i 2 preguntes curtes	O,1 O,3 O,4	AV1 AV2	35 35
Informe (In) / Treballs (T)					
Altres (A)	A1 Exposició oral en grup		O.1 O.2.	AV3	20
TOTAL					100

O: Objectiu. %: percentatge en la nota final.

IMPORTANT:

Nota mínima exàmens per fer mitjana a la nota final: **4** (si es treu menys de 4 cal fer obligatòriament la prova de recuperació de l'examen corresponent: 30/1/2023).

Els estudiants que combinin els seus estudis amb una **feina a temps complet** tenen dret a **demanar avaluació alternativa en un termini de 5 dies des del començament del semestre**. Per més informació, envieu un correu electrònic a academic@lletres.udl.cat o adreceu-vos a la Secretaria de la Facultat de Lletres.

En cas de **plagi**, s'aplicarà el que estableix la Normativa de l'avaluació i la qualificació de la docència en els graus i màsters a la UdL.

Bibliografia i recursos d'informació

Bibliografia general recomanada

Fagan, B.M. 2007 People of the Earth. An Introduction to World Prehistory. (Parts I a III) Pearson Prentice Hall, New Jersey.

Fernández Martínez, V.M. 2007 Prehistoria. El largo camino de la humanidad, (Capítols 1 a 4), Alianza Editorial.

Johnson, A.W., Earle, T 2003 La evolución de las sociedades humanas, Ariel Prehistoria. (Capítols 2 a 8)

Mithen, S. 2004, *After the Ice. A Global Human History, 20000-5000BC*, Phoenix, London.

Scarre, Ch., (ed.) 2013, *Human past: world prehistory & the development of human societies*, Thames&Hudson, New York.

Bloc 1.- Hominització i expansió dels humans

Arsuaga, J.L., Martínez, I. 1998 *La especie elegida. La larga marcha de la evolución humana*; col. Tanto por Saber, Ed. Temas de Hoy, Madrid.

Bermúdez de Castro, J.M. 2002 *El chico de la Gran Dolina. En los orígenes de lo humano*, Ed. Crítica, Barcelona.

*Carbonell, E. (coord.) 2005 *Homínidos: las primeras ocupaciones de los continentes*, Ariel Prehistoria, Barcelona.

Copens, Y., Picq, P. 2004 *Los orígenes de la Humanidad. Vol. I: De la aparición de la vida al hombre moderno. Vol. II: Lo propio del hombre*. Espasa Calpe, Madrid.

DD.AA. 2000 *Los orígenes del hombre. De los primeros homínidos al Homo sapiens*, RBA - National Geographic Society, Barcelona.

Fernández, V.M. 1996 *Arqueología Prehistórica de África*, Ed. Síntesis, Madrid.

Fiedel, S.J. 1996 *Prehistoria de América*, Ed. Crítica.

Querol, M.A. 2004 *La mujer en el "origen del hombre"*, Ed. Bellaterra, Barcelona.

Quesada, J.M. 2001 *Los primeros colonizadores del Nuevo Mundo*, Arco Libros, Madrid.

Rivera, A. 2009 *Arqueología del lenguaje. La conducta simbólica en el Paleolítico*, Akal Arqueología. (Capítols 7, 8 i 9)

Rivera, M., Vidal, M^oC. 1994 *Arqueología americana*, Ed. Síntesis

Bloc 2. - Desenvolupament de les societats caçadores-recol·lectores: Europa

Carbonell, E. (coord.) 2005 *Homínidos: las primeras ocupaciones de los continentes*, Ariel Prehistoria, Barcelona.

*Cunliffe, B. (ed.) 1998 *Prehistoria de Europa Oxford*. Ed. Crítica, Grijalbo-Mondadori, Barcelona.

Gamble, C. 2001 *Las sociedades paleolíticas de Europa*, Ed. Ariel. Barcelona.

Mithen, S. 1998, *Arqueología de la mente: orígenes del arte, de la religión y de la ciencia*, Ed. Crítica, 1998.

Moure, A., González Morales, M.R. 1992 *La expansión de los cazadores. Paleolítico Superior y Mesolítico en el Viejo Mundo*. Síntesis, Madrid.

Sanchidrián, J.L. 2001 *Manual de arte prehistórico*, Ed. Ariel, Barcelona.

Stringer, Ch., Gamble, C. 1996 *En busca de los Neandertales*, Ed. Crítica.

Bloc 3.- Les primeres societats productores d'aliments: el Neolític

Aurenche, O., Kozłowski, S.K. 2003 *El origen del neolítico en el Próximo Oriente. El paraíso perdido*. Ariel Prehistoria, Barcelona.

Barandiarán, I. et alii 1996 *Prehistoria de la Península Ibérica*. Ed. Ariel, Barcelona.

*Barker, G. 2006 *The Agricultural Revolution in Prehistory. Why did Foragers become Farmers?*. Oxford University Press, Oxford.

Bernabeu, J. et alii 1993 *Al oeste del Edén. Los orígenes del Neolítico en el Mediterráneo*. Ed. Síntesis, Madrid.

Guilaine, J. 1994 *La mer partagée. La Méditerranée avant l'écriture. 7000-2000 avant Jésus-Christ*. Hachette, Paris.

Guilaine, J. (dir.) 1999 *Mégalithismes, de l'Atlantique à l'Éthiopie*, Ed. Errance, Paris.

Lichardus, J. et alii 1987 *La Protohistoria de Europa. El Neolítico y el Calcolítico*, Ed. Labor, Barcelona.

*Mazurié de Keroualin, K. 2007 *El origen del Neolítico en Europa: agricultores, cazadores y pastores*, Ed. Ariel, Madrid.

Redman, C. 1990 *Los orígenes de la civilización. Desde los primeros agricultores hasta la sociedad urbana en el Próximo Oriente*, Ed. Crítica, Barcelona.

Treuil, R. et alii 1992 *Las civilizaciones egeas del Neolítico y la Edad del Bronce*, Ed. Labor, Barcelona.

Bloc 4.- L'origen de les desigualtats: la Protohistòria

Cavalli-Sforza, L.L. 1997 *Gens, pobles i llengües*. Ed. Proa, Barcelona.

Champion, T. et alii 1988 *Prehistoria de Europa*, Ed. Crítica, Barcelona.

Dickson, O. 2000 *La Edad del Bronce Egea*, Ed. Akal, Madrid.

*Kristiansen, K. 2001 *Europa antes de la Historia*, Ed. Península, Barcelona.

Mohen, J.P. 1992 *Metalurgia prehistórica. Introducción a la Paleometalurgia*, Ed. Masson, Barcelona.a.

Renfrew, C. 1990 *Arqueología y lenguaje. La cuestión de los orígenes indoeuropeos*, Ed. Crítica, Barcelona.

Ruiz-Gálvez, M. 1998 *La Europa atlàntica en la Edad del Bronce. Un viaje a las raíces de la Europa occidental*.

Treuil, R. et alii 1992 *Las civilizaciones egeas del Neolítico y la Edad del Bronce*, Ed. Labor, Barcelona.

Wells, P.S. 1988 *Granjas, aldeas y ciudades*. Ed. Labor, Barcelona

* Llibres fonamentals per cada bloc